

Του φιλολόγου Σπυρίδωνος Βλιώρα

Στο τελευταίο τεύχος (τ. 78, 2020) του αξιόλογου —και βραβευμένου από την Ακαδημία Αθηνών— περιοδικού...

«Θεσσαλικό Ημερολόγιο», που φιλοξενεί μελέτες που αφορούν την ιστορία και τη γενικότερη πραγματικότητα των περιοχών απ' όλη τη Θεσσαλία, δημοσιεύτηκε μια μελέτη μας με τίτλο «Τρεις διαλυμένοι οικισμοί κοντά στο χωριό Καστράκι Καλαμπάκας: Ρουξιόρι, Τριστιανός, Ρίγκλαβο». Ακολουθεί μια περίληψη της εκτενούς εργασίας, που μπορείτε να τη διαβάσετε στο περιοδικό, ενώ την πλήρη εκδοχή της, με ολοκληρωμένη φωτογραφική και χαρτογραφική τεκμηρίωση, μπορείτε να βρείτε στις διευθύνσεις <https://www.academia.edu/40959690> και <https://www.vlioras.gr/Ruxiori.htm>.

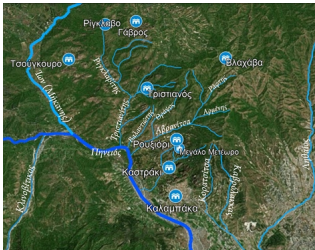
«Κοντά στο χωριό Καστράκι και βορειοδυτικά της Καλαμπάκας βρισκόταν για πολλούς αιώνες κάποιοι οικισμοί, που σήμερα έχουν διαλυθεί και αφανιστεί, αφήνοντας ελάχιστα ερείπια αλλά αρκετές μαρτυρίες για την ύπαρξή τους. Βορειοανατολικά του Καστρακίου και σε απόσταση δύο περίπου χιλιομέτρων απ' αυτό βρισκόταν ο διαλυμένος σήμερα οικισμός Ρουξιόρι (39° 43' 51.5" N 21° 37' 28.4" E, σε υψόμετρο 400 μ.), ανάμεσα από τη μεγαλομετεωρίτικη μονή Μεταμορφώσεως του Σωτήρος και το μοναστήρι της Υπαπαντής. Τον βρίσκουμε γραμμένο με διάφορες παραλλαγές: Ροξιώρι, Ροξιόρι, Ροξιώρη, Ροξιώρι, Ροξόρη, Ροξόρι, Ροξώρη, Ρεξώρη, Ροκουσόρι, Ροξώρι, Ρουξιόρι, Ρούξον, Ρουξόρι, Ρουτιόρι(;), Ρωξόρι, Ρωξοῦ(;), RokSORI κ.ά.

Βορειοδυτικά από το Ρουξιόρι υπήρχε ο οικισμός Τριστιανός (39° 45' 34.0" N 21° 36' 16.5" E, σε υψόμετρο 400 μ.) και το υδρωνύμιο Τριστιανίτης Λάκκος, σε απόσταση περίπου 5 χιλιομέτρων σε ευθεία γραμμή από το Καστράκι. Απαντούν διάφορες γραπτές παραλλαγές του ονόματος: Δρισσιανός, Δριστιανός,

Ντριστιανό, Ντριστιανός, Τρεστενίκω, Τριστενίκος, Τριστιανό, Τριστιανός, Tristiyanos κ.ά.

Βορειοδυτικά του Τριστιανού μπορούσε κάποιος να συναντήσει το Ρίγκλαβο (39° 47' 46.4" N 21° 34' 27.7" E, σε υψόμετρο 650 μ.), ανάμεσα στα χωριά Γάβρος (39° 47' 56.7" N 21° 35' 48.3" E) και Τσούγκουρο (39° 46' 34.6" N 21° 32' 55.8" E). Τον οικισμό τον βρίσκουμε γραμμένο με διάφορες παραλλαγές: Ρήκλαβω, Ρίγκλαβο, Ρίγκλαβον, Ρίγκλαβω, Ρίγκλοβο, Ρίγλαβο, Ρίκοβο, Ρύγκλαβο κ.ά.

Στη συνέχεια θα δούμε, με χρονολογική παράθεση, όσες αναφορές και πληροφορίες είναι δυνατόν να εντοπιστούν για τους τρεις αυτούς οικισμούς.»

Τριστιανός

Ο Τριστιανός —με τη μορφή Τριστενίκος— πρωτοαναφέρεται σε χρυσόβουλο του βυζαντινού αυτοκράτορα Ανδρόνικου Β΄ Παλαιολόγου του 1289, με το οποίο επικυρώνονταν η κατοχή κτημάτων και μετοχίων από την μονή Παναγίας της Ελεούσας Λικουσαδάς. Πρόκειται για μοναστήρι που ίδρυσε η σύζυγος του Σεβαστοκράτορα της Θεσσαλίας Ιωάννη Α΄ Αγγέλου Κομνηνού Δούκα (1268–1289) κάτω από το κάστρο του Φαναρίου Καρδίτσας. Στη συνέχεια αναφέρεται σε Χρυσόβουλο του Ανδρονίκου Γ΄ Παλαιολόγου (1332) και σε Χρυσόβουλο του Στέφανου Δουσάν (1348). Για τις τρεις αυτές περιπτώσεις των 13ου & 14ου αιώνα δεν είμαστε βέβαιοι ότι πρόκειται για το ίδιο τοπωνύμιο κι όχι για ένα ομώνυμο κάπου αλλού στη Θεσσαλία.

Μνημονεύεται ακόμη (με βεβαιότητα από τον 15ο αιώνα κι εντεύθεν) σε φορολογικό κατάστιχο του σαντζακίου Τρικάλων (1454–55, 30 οικογένειες), στην Πρόθεση 401 του Μεγάλου Μετεώρου (1520), στην Πρόθεση 215 του Βαρλαάμ (1613/14) και σε μια σειρά από βαρλααμίτικα κατάστιχα: 225 (1754, 18 οικογένειες), 223 (1755), 226 (1756, 21 οικογένειες), 230 (1758, 20 οικογένειες), 231 (1759, 20 οικογένειες), 236 (1765, 26 οικογένειες), 250 (1772, 22 οικογένειες).

Αναφέρεται επίσης στην βαρλααμίτικη Πρόθεση 291 (1758–1783), από τον Σουηδό περιηγητή Ιάκωβο Ιωνά Μπγιόρνσταλ (Jacob Jonas Björnståhl στα 1779 (καθώς και στο χειρόγραφο 35 της αγιομετεωρίτικης μονής Αγίας Τριάδας της ίδιας ημερομηνίας), στην αγιοστεφανίτικη Πρόθεση 104 (1798), στο χειρόγραφο 2 της Αγίας Τριάδος (1810), σε κώδικες περιουσίας Βαρλαάμ και Μεγάλου Μετεώρου (1845, αναφορά ως μετόχι), στα Οδοιπορικά Ηπείρου και Θεσσαλίας (1880, 25 χριστιανοί κάτοικοι και κανένας μωαμεθανός). Από εκεί και εντεύθεν μνημονεύεται όχι ως κατοικημένος οικισμός αλλά ως τοποθεσία, δασολίβαδο κ.λπ.

Ρουξιόρι

Το Ρουξιόρι πρωτοαναφέρεται τον 15ο αιώνα, σε αγορά χωραφιών από το μοναστήρι του Μεγάλου Μετεώρου. Στη συνέχεια αναφέρεται στο Φορολογικό κατάστιχο του σαντζακίου των Τρικάλων (1454–55, 11 οικογένειες), καθώς και σε έγγραφα των ετών 1501, 1520, 1545, 1567, 1592/93, 1598, 1610, 1613/14, 1620, 1754 (38 οικογένειες), 1755, 1756 (41 οικογένειες), 1758 (42 οικογένειες), 1758–1783, 1759 (38

οικογένειες), 1765 (40 οικογένειες), 1772 (36 οικογένειες), 1775, 1779, 1782, 1794, 1795, 1798, 1800, 1801, 1810, 1812–13, 1820 (8 σπίτια), 1845 (5 οικογένειες), 1880 (20 χριστιανοί), 1882, 1899, 1908/9, 1925, 1933, 1952 κ.λπ.

Ρίγκλαβο

Το Ρίγκλαβο πρωτοαναφέρεται στην Πρόθεση 421 του Μεγάλου Μετεώρου (1592/93), καθώς και σε διάφορα έγγραφα των ετών 1613/14, 1754 (9 οικογένειες), 1755, 1756 (8 οικογένειες), 1758 (3 οικογένειες), 1759 (3 οικογένειες), 1765 (5 οικογένειες), 1772 (8 οικογένειες), 1783, 1798, 1810, 1904, 1906 και 1934.3

Λόγοι εγκατάλειψης

Και τους τρεις αυτούς οικισμούς τους βρίσκουμε να υφίστανται και να κατοικούνται από περισσότερες ή λιγότερες οικογένειες μέχρι περίπου το τέλος του 18ου αιώνα ή αρχές του 19ου.

Και ξαφνικά, μετά το 1810, διαπιστώνουμε ότι έχουν πάψει να κατοικούνται, αρχικά προσωρινά και στη συνέχεια μόνιμα. Οι τρεις οικισμοί για διάφορους λόγους εγκαταλείφθηκαν και οι κάτοικοί τους μετοίκησαν στο Καστράκι, την Καλαμπάκα, τον Γάβρο ή άλλες γειτονικές περιοχές. Για ποιο λόγο;

Η μείωση του πληθυσμού των υπό εξέταση οικισμών και η τελική ερήμωσή τους ήταν μάλλον ένα πολυπαραγοντικό γεγονός, που οφείλονταν —όπως αναλύεται λεπτομερώς στη μελέτη— σε αρκετούς παράγοντες των αρχών του 19ου αιώνα, όπως στην εξέγερση του παπα Θύμιου Βλαχάβα και την κατάσταση εκφοβισμού και διώξεων που ακολούθησε μετά την αποτυχία της, στην έπιζωτία και τους βαρείς και όψιμους χειμώνες, στην πανούκλα, που ενέσκηψε στην περιοχή και ευρύτερα στα 1812–1816, στους θανάτους που επέφερε και στην συνακόλουθη έλλειψη τροφίμων και ακρίβεια που εκδηλώθηκε, σε επιδρομές Τουρκαλβανών και ληστών και καταπιέσεις των χριστιανικών πληθυσμών (1770–1853) και σε άλλους παράγοντες, το ειδικό βάρος των οποίων δεν είμαστε σε θέση να επιμερίσουμε επακριβώς· σίγουρα όμως η συμβολή τους υπήρξε καθοριστική.

Μάλιστα ο παπα-Θύμιος Βλαχάβας είχε κάνει ορμητήριο των ενεργειών του και είχε οχυρώσει την αγιομετεωρίτικη μονή του Αγίου Δημητρίου, δίπλα στη μονή Υπαπαντής και κοντά στα χωριά Ρουξιόρι και Τριστιανό.

«Ἀρχομένου τοῦ ἰθὺ αἰῶνος ὁ περίφημος ἄρματολός Παπαθύμιος Μπλαχάβας —οὗ ὁ πατήρ Ἀθανάσιος Μπλαχάβας, κατὰ τὸ ἔτος 1765 εἶχεν ἀνακαινίσει τὴν εἰρημένην μονὴν τῆς Ὑπαπαντῆς— συχνάκις κατέφευγεν ἐν κρίσιμοις ἡμέραις εἰς αὐτὴν καὶ δὴ εἰς τὸ ἀβατὼν τερον ἐξάρτημα ταύτης, τὸν Ἅγιον Δημήτριον. Μελετῶν δὲ τὴν μεγάλην ἀνταρσίαν κατὰ τῶν Τούρκων τῷ 1808 ὁ περίφημος οὗτος ἀειτιδεὺς τῶν Χασίων εἶχε καταστήσει τὴν μονὴν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου τῶν Μετεώρων ἑξοχὸν κέντρον τῶν ἐνεργειῶν του καὶ εἶχε ταύτην καὶ καταλλήλως ὀχυρώσει.» «Ἡ αποφασιστικὴ σύγκρουσις ἐγένετο ἐν τῷ χωριῷ Καστράκι καὶ στους βράχους τῶν Μετεώρων, τους οποίους κατεῖχαν οἱ ἐπαναστάτες, στις 8 Μαΐου 1808. Στὴν μάχη αὐτή, σύμφωνα με μιὰ ἐνθύμησις, "ἔσκοτώθηκαν ὅλοι οἱ Πλαχαβαῖοι ἕως 500 ἄνθρωποι".» Μετὰ τὴν ἀποτυχημένη προσπάθεια τοῦ Βλαχάβα καὶ πρὶν τὸ φρικτὸ τέλος, ὁ γιὸς τοῦ Ἀλή Πασά «Μουχτάρ ἔκοψε τὰ κεφάλια νεκρῶν καὶ αἰχμαλώτων. Τα ἀλάτισε καὶ τα ἔστειλε "δῶρο" στον πατέρα του. Τα πτώματα τα "ἔκτισε" ἐν πυραμίδῃ καὶ τα ἔκαψε. Πῆρε ἔπειτα "σβάρνα" τὰ χωριά, κατασφάζοντας Ἕλληνες καὶ καίγοντας σπίτια. Στὴ Θεσσαλία ἀπλώθηκε τότε τρομοκρατία, ὥστε οἱ Τούρκοι τῆς Λαρίσης καὶ τῶν Τρικάλων, που ἀντιπαθούσαν

τη διοίκηση των Αλβανών, διέκοψαν την ως τότε συνεργασία τους με τον Βλαχάβα, από το φόβο του Αλή.» «Αλλά μετ' ού πολύ, κατά τὸ 1809, ὁ μὲν Παπαθύμιος Μπλαχάβας συνελήφθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῆς Ἡπείρου, ἡ δὲ μονὴ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου διὰ τηλεβόλων κατεστράφη. Τότε ἐγκατελείφθη καὶ ἡ μονὴ τῆς Ὑπαπαντῆς, αἱ δ' ἄλλαι μοναὶ τῶν Μετεώρων ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα.»

Εἶναι φυσικὸ λοιπὸν, μετὰ ἀπ' ὅλη αὐτὴν καταστροφὴν που ἐγένεε στὴν περιοχὴ τους, οἱ κάτοικοι τῶν γειτονικῶν χωριῶν ἀπὸ φόβο νὰ εγκαταλείψουν τὰ σπίτια τους καὶ νὰ μειωθεῖ ὁ πληθυσμὸς τῶν οικισμῶν τους, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ ἐρημωθοῦν τελείως.

Μετὰ τὴν ἐνσωμάτωση τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρος τῆς Ἡπείρου στὸ Ἑλληνικὸ Βασίλειο στὰ 1881 διενεργήθη ἀπογραφή. Στὴν ἐπαρχία Καλαμπάκας καὶ στὸν Δῆμο Αἰγινίου καταγράφεται μετὰξὺ τῶν ἄλλων ἡ Καλαμπάκα με 1022 κατοίκους (518 ἄρρενες καὶ 504 θῆλεις), τὸ Καστράκι με 1049 κατοίκους (543 ἄρρενες καὶ 506 θῆλεις), ἐνῶ Ρουξιόρι, Τριστιανός καὶ Ρίγκλαβο δὲν ἀναφέρονται, πράγμα που σημαίνει πως εἶχαν ἤδη εγκαταλειφθεῖ.

Ἡ ἀποψη ὀρισμένων μελετητῶν ὅτι τὸ χωριὸ Καστράκι πρωτοδημιουργήθη ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν οικισμῶν Ρουξιόρι, Τριστιανὸ καὶ Ρίγκλαβο δὲν εὐσταθεῖ, καθὼς τὸ Καστράκι ἀναφέρεται ἤδη ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 14ου αἰῶνος στὸν βίβιο τοῦ Ἀγιομεγαλομετεωρίτη Ἀθανασίου,⁵ ἐνῶ ἡ ἀπαρχὴ του πρέπει νὰ ἀναζητηθεῖ στὴν ἐλληνιστικὴ περίοδο.⁶

Ἐνδιαφέρον παρουσίαζε καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου στὸ Ρουξιόρι. Ἀναφέρεται γιὰ πρῶτὴ φορά στὰ 1610, ὡς μετόχι τοῦ Μεγάλου Μετεώρου, καὶ στὴ συνέχεια στὰ 1908 ἀπὸ τὸν βυζαντινολόγο Νίκο Βέη («με ἀξιόλογες τοιχογραφίες») ὡς μετόχι τῆς μονῆς Βαρλαάμ· καὶ στὰ 1909, ἀπὸ τὸν βυζαντινολόγο Ἀδαμάντιο Ἀδαμαντίου («ἀραβικὸν στοιχεῖον διακοσμήσεως εἶναι αἱ χαρίεσσαι φατνώσεις τῶν ἐπίπεδον τὴν ὀροφὴν ἔχόντων μικροτέρων ναῶν τῶν Μετεώρων (...). Τοιαύτη εἶναι ἡ ὀροφὴ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου εἰς θέσιν Ῥοξόρι.»)⁷ Ὅμως στὰ 1921 «καταστράφηκε λόγω καθίζησης τοῦ ἐδάφους ἀπὸ τὶς βροχές» καὶ στὰ 1959 «ἔχει καταβαρῶθῆ κατόπιν βομβαρδισμοῦ καὶ θυέλλης».

Ἐνδιαφέρον στοιχεῖο τῆς μελέτης εἶναι ἐπίσης οἱ «λαογραφικὲς καὶ ἄλλες πληροφορίες γιὰ τοὺς οικισμοὺς», που βασίζονται σὲ προγενέστερες ἐργασίες τοπικῶν μελετητῶν (Ἀθανάσιος Τσαγκαρσοῦλης, Γρηγόρης Σταγέας, Εὐθύμιος Παπαευθυμίου, Φώτῆς Κοτοπούλης κ.ά.). Ἀναφέρουμε ἐνδεικτικὰ: «Κοντὰ στὸν διαλυμένο σῆμερα οἰκισμό, "σὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς χαμηλοὺς βράχους που ὑπάρχουν ἐκεῖ", ὑπάρχει μιὰ σπηλιά. Σ' αὐτὴν κατοικοῦσε ἓνα στοιχεῖο («στχειο»), που ἔδωσε καὶ τὴν ὀμῶνυμη ὀνομασία στὴν τοποθεσία. "Εἶχε μορφή ἀνθρώπου με μεγάλη γενειάδα ὡς κάτω καὶ ζούσε μέσα στὴ σκοτεινὴ σπηλιά." Οἱ κάτοικοι ἀπέφευγαν νὰ σταβλίζουν τὰ ζῶα τους ἐκεῖ, γιὰ τὴν ἐβρίσκαν τραυματισμένα ἢ νεκρά, ἐξαιτίας τοῦ στοιχειοῦ. Τὸ στοιχεῖο ἦταν τὸ φάντασμα ἐνός μεγαλομετεωρίτη καλόγερου, που βλέποντας μιὰ ὀμορφή κοπέλα, τὴν Μετάξω, ἀπὸ τὸ Ρουξιόρι, νὰ χορεύει, μπήκε σὲ πειρασμό, ἔπεσε ἀπὸ τὸ βράχο καὶ σκοτώθηκε. Μάλιστα "οἱ κάτοικοι τοῦ οἰκισμοῦ Ρουξιόρι ἐπίστευον ὅτι τὴν πανῶλη, κοινῶς πανούκλα, τὴν μετέδιδε εἰς αὐτοὺς τὸ φάντασμα τοῦ καλογήρου, που ἐπίστευον ὅτι ἐγένεε στοιχεῖο."»

Ἐνδιαφέρουσες τέλος εἶναι καὶ οἱ πληροφορίες γιὰ τὸ ἄβατο γιὰ τὶς γυναῖκες, που ἴσχυε γιὰ αἰῶνες στὰ μετεωρίτικα μοναστήρια.

Ετυμολογία

Ρουξιόρι

Λαμβάνοντας υπόψη το τοπωνύμιο Λουξιοάρα που υπάρχει στην περιοχή του Ζαγορίου, «ονομασία σχετικά μεγάλου βοσκότοπου που διασχίζεται από ένα μικρό ρέμα», όπως γράφεται στο βιβλίο του γλωσσολόγου καθηγητή μου στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων Κωνσταντίνου Οικονόμου, διαπιστώσαμε πως έχουμε πολλές ομοιότητες με το καστρακινό Ρουξιόρι. Πράγματι και το Ρουξιόρι είναι ένας σχετικά μεγάλος βοσκότοπος· άλλωστε και σήμερα στην περιοχή του υπάρχουν ακόμα ποιμνιοστάσια. Επίσης στην περιοχή γύρω από το Ρουξιόρι υπάρχουν και σήμερα κάποια ρέματα / ρυάκια, όπως ο Θράψος και η Αβρανίτσα.

Το τοπωνύμιο Λουξιοάρα ετυμολογείται από το αρωμουνικό (βλάχικο) ουσιαστικό *luncușoara*, υποκοριστικό τύπο του αρωμουνικού *luncă*, που σημαίνει «κοιλιάδα μακριά, πλατιά και χλωή δης» και την υποκοριστική κατάληξη *-șoară*. Παρόμοιο τοπωνύμιο είναι και το χωριό *Luncușoara* στην βορειοανατολική Ρουμανία. Επομένως, ο αρχικός τύπος της λέξης θα ήταν *Λουξιόρι, προσθέτοντας στο αρωμουνικό θέμα το ελληνικό επίθημα *-ι*, και το αρχικό *λ* τράπηκε κατά την προφορά στο συγγενικό του υγρό *ρ*. Το συγκεκριμένο γλωσσολογικό φαινόμενο ονομάζεται ρωτακισμός και εμφανίζεται σε πολλές γλώσσες· π.χ. η αρχαιοελληνική λέξη αδελφός έχει εξελιχθεί στη νεοελληνική αδερφός, ενώ από την ελληνιστική λέξη βασιλική προέκυψε η λατινική *basilica* κι απ' αυτήν η αρωμουνική *băsearică*.

Τριστιανός

Το τοπωνύμιο είναι φυτωνυμικό και προέρχεται από την σλαβική λέξη *trcka7* (καλάμι). Από τον τύπο αυτόν θα προέκυψε η παραλλαγή Τρισκιανός, ενώ από τον πρωιμότερο σλαβικό τύπο *trъct* (πρωτοσλαβικά **trъstь*) ο τύπος Τριστενίκος. Η κατάληξη *-ικός* της παραλλαγής Τριστενίκος προέρχεται από τη σλαβική κατάληξη *-ик / -иk* (προφέρεται *ik / ik*), κατάληξη που χρησιμοποιείται για να δηλώσει επάγγελμα, τόπο, αντικείμενο, εργαλείο ή ένα χαρακτηριστικό. Χρησιμοποιείται επίσης για να δηλωθούν υποκοριστικά. Το τοπωνύμιο Τριστενίκος σήμαινε αρχικά τον τόπο με τις καλάμιές, τον καλάμιώ να.

Από την αρχική παραλλαγή Τριστενίκος και από συμπροφορά με το άρθρο σε αιτιατική πτώση (Ο Τριστενίκος *o* τον Τριστενίκο *o* τοΝτριστενίκο) θα προέκυψε στη συνέχεια ο τύπος «ο Ντριστενίκος»· κι από την επίδραση της παρώνυμης λέξης «Χριστιανός» θα προέκυψε τέλος ο τύπος «Ντριστιανός» και «Τριστιανός».

Ρίγκλαβο

Το τοπωνύμιο ετυμολογείται από την αρωμουνική λέξη *riglă*. Η λέξη αυτή σημαίνει «κανώ ν, στάθμη, χαράκι, ρήγα». Κατ' αυτή την έννοια ο οικισμός ίσως έλαβε τ' όνομά του από την μέτρηση της εδαφικής έκτασης των καλλιεργήσιμων γαιών ν του ή των δασών ν (κυρίως από κουμαριές αλλά και άλλα είδη) που υπήρχαν (και υπάρχουν) γύρω του.

Μια άλλη επιλογή ετυμολόγησης είναι από την σλαβική λέξη *рингла / риnгla* (*ringla*), που σημαίνει (θερμαντική) εστία, υπονοώντας τη μόνιμη κατοίκηση σε κάποιο τόπο και τη χρήση εστίας για τις ποικίλες ανάγκες των νοικοκυριών ν. Η κατάληξη *-(ο)βο* προέρχεται από την σλαβική κατάληξη *-овο / -ов* (πρωτοσλαβική *-онъ*), που χρησιμοποιείται σε κτητικά επίθετα και δηλώνει «κάτι που ανήκει σε κάποιον» ή χρησιμοποιείται σε οικογενειακά ονόματα, προκειμένου να δηλώσει καταγωγή ή συγγενική σχέση.⁸

Επίλογος

«Παρακολουθήσαμε στην παρούσα μελέτη όσες αναφορές είναι διαθέσιμες από τις ιστορικές πηγές για τρεις διαλυμένους και εξαφανισμένους σήμερα οικισμούς κοντά στο χωριό Καστράκι Καλαμπάκας: το Ρουξιόρι, τον Τριστιανό και το Ρίγκλαβο. Πολλοί περιπατητές, ντόπιοι αλλά και αλλοδαποί, περπατούν μια μεγάλη διαδρομή αρκετώ ν ωρώ ν, που διέρχεται απ' αυτές τις περιοχές. Μάλιστα, τα περισσότερα από τα πάμπολλα ταξιδιωτικά πρακτορεία της περιοχής οργανώνουν πεζοπορικές διαδρομές (hiking), κατά τις οποίες καλό είναι να ακούγονται από τους συνοδούς ξεναγούς οι παραπάνω πληροφορίες.

Σε τέτοιες περιπτώσεις χωριών ν, οικιών ν, εκκλησιών ν και ανθρωπίνων δραστηριοτήτων, που σήμερα έχουν εξαφανιστεί, αλλά υπήρχαν ακμαία στο παρελθόν εδώ και οκτώ περίπου αιώνες, ο ιστορικός / ερευνητής αισθάνεται σαν ντετέκτιβ ή σαν θαυματοποιός, καταφέροντας να «αναστήσει» και να ξαναδώσει ζωή στα διαλυμένα και εξαφανισμένα απομεινάρια του παρελθόντος...»

Υποσημειώσεις

1 Στη μελέτη παρουσιάζονται πολλοί χάρτες με όλα τα μικροτοπωνύμια και μικροϋδρωνύμια της περιοχής.

2 Τα οποία ανήκαν στην Επισκοπή Σταγών και μεταφέρθηκαν στη μονή Βαρλαάμ, όταν τα δώρισε στην μονή της μετανοίας του μαζί με άλλα βιβλία και χειρόγραφα ο επίσκοπος Σταγών Παρθένιος (1751–1784), στο αρχείο του οποίου ανήκαν. Δεν φαίνεται να είναι αυτόγραφα του Παρθενίου, τα περισσότερα όμως γράφτηκαν κατά τη μακρά περίοδο της αρχιερατείας του. Ευχαριστούμε την αδελφότητα της Ιεράς Μονής Βαρλαάμ και τον Γέροντα Ισιδώρο για την ευγενή παραχώρηση φωτογραφιών των βαρλααμίτικων χειρογράφων.

3 Στις τελευταίες αναφορές όχι ως οικισμός αλλά ως «δασώδης βουνοσειρά», «δασολίβαδο» κ.λπ.

4 Ενδιαφέρον στην ίδια απογραφή παρουσιάζει ο πληθυσμός της Κρανιάς στο Δήμο Χαλκίδος (παρ' Ασπροποτάμω) με 2.444 κατοίκους (!) (1314 άρρενες και 1130 θήλειες), ενώ περισσότερους κατοίκους από την Καλαμπάκα έχει για παράδειγμα και η Καστανιά: 1.097.

5 «Εἰς ἑαυτὸν οὖν γενόμενος ὁ γέρον ἐκ τῆς θεωρίας, ἔρχεται πρὸς τὸν Ἀθανάσιον καί, σκώψας αὐτὸν λόγοις ἱκανοῖς καὶ τῆ ράβδῳ τύψας μετρίως, οὐκ εἴασεν αὐτὸν ἐν τῷ σπηλαίῳ ἡσυχάσαι πλέον, ἀλλ' ἐν τῷ θατέρῳ μέρει (=σε σπηλιά πάνω από το Καστράκι, το λεγόμενο Παλαιομονάστηρο) τοῦ Στύλου (=μεγάλος βράχος πάνω ακριβώς από το σημερινό Καστράκι) καθέζεσθαι προσέταξεν. Ἀγχιθυρον οὖν τοῦτο τοῦ ἄστεως (=Καστράκι) τυγχάνοντος καὶ θόρυβον πολὺν ἐκ τοῦ ἄντικρυς τοῦτο ποιούντος, βαρέως τοῦτο ἐδέξατο.» Δημήτριος Σοφιανός, Ο Ὅσιος Ἀθανάσιος ο Μετεωρίτης, 139–140.

6 Η ύπαρξη υπολειμμάτων τείχους πολύ ψηλά στο χωριό και σχεδόν έξω απ' αυτό («παρὰ τὴν βρύσιν Ἀβρακῆς») μάς κάνει να πιστεύουμε πως το καστράκι είχε χτιστεί από τους Αἰγινιείς, για να προστατεύει το Αἰγίνιον από τη βορειοδυτική πλευρά του, που δεν προφυλάσσονταν από τείχος, αλλά από τα μετεωρικά βράχια του Ἄλτσου, της Αγίας και του Μπάντοβα, τα οποία όμως άφηναν ανάμεσά τους δύο στενά περάσματα, από όπου θα μπορούσαν να εισέλθουν οι εχθροί: την Αγγλίστρα και το Ζωνάρι. Αλλ' αυτά θα αναπτυχθούν σε μελλοντική μας εργασία• βλ. κάποια επιπλέον στοιχεία για το Φρούριο του Αἰγινίου / Κάστρο των Σταγών και στην

εργασία Βλιώ ρας Σπυρίδων, Ναύδριο Αγίου Αθανασίου Καλαμπάκας,
www.academia.edu/3896768, 20–23.

7 Προφέρεται tṛska και προέρχεται από πρωιμότερο τύπο tṛct κι αυτό από τα πρωτοσλαβικά *trьstь.

8 Στη μελέτη ετυμολογείται αναλυτικά και το υδρωνύμιο Αβρανίτσα.